

НАЦІОНАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ ШЕВЧЕНКОВОЇ ТВОРЧОСТІ У ПУБЛІЧНИХ ВИСТУПАХ УКРАЇНСЬКИХ ДІЯЧІВ НА ШПАЛЬТАХ ГАЛИЦЬКОЇ ПЕРІОДИКИ ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Ольга МЕЛЕНЧУК

кандидат філологічних наук,

асистент кафедри української літератури

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

вул. Коцюбинського, 2, м. Чернівці

ORCID: 0000-0002-1382-7360

olia.burd@gmail.com

У статті акцентовано увагу на особливостях жанру промови та її впливові на масове сприйняття ідей, декларованих в усній формі. Дослідження актуалізує зміст промов, виголошених із нагоди Шевченківських роковин, у національно-політичному аспекті. Методологічну основу становлять загальнонаукові методи: історизму, проблемно-хронологічний, аналіз синхронно-діахронічних зв'язків, а також міждисциплінарний підхід.

Публічні виступи початку ХХ ст. мали виразне патріотичне спрямування: у них проголошувалися ідеї формування української національної ідентичності, утвердження власних позицій у тогочасному політикумі задля збереження етнічної цілісності, прав і свобод українського суспільства. У період боротьби українців за власну державність, становлення національної самоідентифікації у європейському контексті геніальна постать Т. Шевченка та його творчість стали важливими індикаторами національного життя української громадськості. У публікаціях відомих громадсько-політичних та культурних діячів, зокрема С. Барана, І. Копача, К. Левицького, Г. Цеглинського, Л. Цегельського та ін., крізь призму життєвої долі і творчості Т. Шевченка порушуються питання формування національно-політичного руху на західноукраїнських землях на початку ХХ ст.

Опубліковані матеріали на шпальтах українських часописів («Руслан», «Діло») на початку ХХ ст. відомих громадсько-політичних та культурних діячів засвідчують вагомий вплив Шевченкової творчості на процес національного самоусвідомлення українців у період боротьби за власну державність. Відповідно, феномен культу Т. Шевченка розглядається як надійна ідейна платформа для стратегії розвитку української політичної еліти та народу, а його творчість – як потужний інструмент ідеологічного впливу на суспільну й індивідуальну свідомість. Для інтелігенції початку ХХ ст. Т. Шевченко був символом свободи, провідником до ідеї незалежної Української держави. У своїх виступах промовці наголошували на зацікавленнях поета історичною тематикою, його захопленні ідеями

Кирило-Мефодіївського товариства, глибокій релігійності, любові до народу, рідної мови та України загалом.

Ключові слова: зібрання, публічний виступ, промова, нація, політика, ідея, Шевченко, роковини.

THE NATIONAL-POLITICAL ASPECT OF SHEVCHENKO'S WORK IN PUBLIC SPEECHES BY UKRAINIAN PUBLIC FIGURES ON THE PAGES OF GALICIAN PERIODICALS AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY

Olga MELENCHUK

*Candidate of Philological Sciences,
Assistant at the Department of Ukrainian Literature
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
2 Kotsyubynskogo str., Chernivtsi
ORCID: 0000-0002-1382-7360
olia.burd@gmail.com*

The article focuses on the specific features of the speech genre and its influence on the mass perception of ideas expressed orally. The study highlights the content of speeches delivered on the occasions of Shevchenko anniversaries within the national and political context. The methodological framework is based on general scientific methods – historicism, the problem-chronological approach, the analysis of synchronic and diachronic connections – and also employs an interdisciplinary approach.

Public speeches of the early 20-th century had a distinctly patriotic orientation: they proclaimed ideas aimed at shaping Ukrainian national identity, asserting political positions within the contemporary political arena, and preserving the ethnic integrity, rights, and freedoms of Ukrainian society. During the period of Ukrainians' struggle for statehood and the formation of national self-identification in the European context, the outstanding figure and creative legacy of T. Shevchenko became a significant indicator of the national life of the Ukrainian public. In the publications of prominent public, political, and cultural figures – including S. Baran, I. Kopach, K. Levytskyi, H. Tsehlinskyi, L. Tsegelskyi etc. – issues related to the formation of the national-political movement in the western Ukrainian lands at the beginning of the 20-th century are addressed through the prism of Shevchenko's life and work.

Materials published in Ukrainian periodicals («Ruslan», «Dilo») in the early 20-th century by prominent public, political, and cultural figures demonstrate the significant influence of Shevchenko's works on the process of national self-awareness among Ukrainians during their struggle for statehood. Accordingly, the phenomenon of the Shevchenko cult is regarded as a reliable ideological platform for the development strategy of both the Ukrainian political elite and the nation, while his creative legacy serves as a powerful instrument of ideological influence on collective and individual

consciousness. For the intelligentsia of the early 20-th century, T. Shevchenko symbolized freedom and acted as a guide toward the idea of an independent Ukrainian state. In their speeches, orators emphasized the poet's interest in historical themes, his fascination with the ideas of the Cyril and Methodius Society, his deep religiosity, and his love for the people, the native language, and Ukraine as a whole.

Key words: *ceremonial gathering, public speech, nation, politics, idea, Shevchenko, anniversary.*

Постановка проблеми. Виголошення промови, одного з різновидів публічного виступу, передбачало передовсім мету переконання адресатів усного мовлення у достовірності й правильності поглядів оратора. Основною відмінністю між власне усною промовою і друкованою є виражальні засоби, які, наприклад, промовець застосовує під час публічного виступу, на відміну від друкованого тексту, де є лише слова і графічні знаки. Міміка, рухи, жести, артикуляція – це ті додаткові засоби впливу, які посилюють рівень сприйняття інформації. Тенденція друкувати виголошені промови актуалізується починаючи з другої половини ХІХ ст. Популяризація текстів промов на сторінках періодичних видань не лише розширювала аудиторію, а й викликала дискусії та відповідні реагування на прочитане.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До сьогодні зберігся значний масив текстів промов із нагоди Шевченкових роковин, які не втрачають своєї актуальності з погляду тематики та проблемності порушених питань, тому скрупульозний аналіз дасть змогу заповнити ще одну нішу в розвитку шевченкознавчої науки. У полі зору публікації С. Барана, І. Копача, К. Левицького, Г. Цеглинського, Л. Цегельського та ін. У сучасній історіографії відсутні наукові дослідження, які б узагальнювали зазначену проблематику.

Метою статті є комплексний аналіз публічних виступів, присвячених ушануванню пам'яті Т. Шевченка, виявлення їхніх тематичних, ідейних та художніх особливостей, а також у з'ясування ролі промов як чинника формування національно-політичної свідомості українців.

Виклад основного матеріалу дослідження. З огляду на політичну ситуацію, в умовах роз'єднаності України між Австро-Угорською та Російською імперіями наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. українське національне відродження мало різні форми вияву. На Наддніпрянській Україні у цей час українська національна ідея не виходила за межі інтелігентського середовища, натомість у Галичині й на Буковині вона торкнулася широких верств суспільства, що значно інтенсифікувало український національний рух. Про актуальність цієї проблеми свідчить публікація «З нагоди 47-х роковин Тарасових» («Руслан», 1908), у якій за підписом «Гр. Сьогобочний» (один із псевдонімів українського письменника і громадського діяча Г. Коваленка) розглядаються ймовірні причини відстороненості простого народу від національних свят і одна з них – низький рівень національної свідомості простих українців. Дописувач переконаний, що

лише інтелігенція своєю просвітницькою діяльністю може поліпшити ситуацію серед українців, особливо у сільській місцевості Наддніпрянщини. На противагу тому, що в Галичині цей бар'єр уже подолано й велелюдні зібрання з нагоди літературно-мистецьких заходів не обходяться без участі селян. Бо, «коли який народ знає власну історію, знає свою батьківщину в минулому і сучасному, знає й шанує колишніх і сучасних борців за народний добробут й бере участь у публичному шануванню національних творів, що породила рідна земля, то такий народ є, безперечно народ культурний» [1, с. 2], тому чим більше люди проявлятимуть зацікавлення подібними заходами, тим зростатиме рівень їхньої культури, – підкреслив Гр. Сьогобочний. На додачу, це посилювало політичну активність громадян, що, відповідно, відбилося на формуванні національно-політичного руху на західноукраїнських землях.

Культ Т. Шевченка для різних політичних формацій залишався надійною платформою, на якій будувалася стратегія розвитку політичної еліти і народу. І тому щорічне вшанування пам'яті поета мало здебільшого політичний підтекст, коли вдало використовувалися Шевченкові ідеї як інструмент ідеологічного впливу на суспільну та індивідуальну свідомість. Урочисті зібрання за участю культурно-освітніх товариств, громадсько-політичних діячів, наукової і творчої еліти організовувалися за наперед визначеною програмою, яка традиційно складалася з двох частин: літературної (офіційної) та музичної. Особлива роль відводилася публічним виступам патріотичного спрямування, у яких декларувалися ідеї формування української національної ідентичності, утвердження власних позицій у тогочасному політикумі задля збереження етнічної цілісності, прав і свобод українського суспільства.

Публічне мовлення як засіб впливу на людську свідомість виражається у формі відкритого виступу з промовою, доповіддю чи повідомленням. Традиція виголошувати промови сягає ще періоду античності, коли створювалися перші теорії ораторського мистецтва, що пояснювали та обґрунтовували важливість привселюдного усного мовлення. Правом публічного виступу користувалися моральні авторитети української нації, провідники у сфері науки, освіти, літератури, політичні лідери. Аналіз джерельної бази засвідчує широке коло порушених проблем на основі творчості та життєвої долі Т. Шевченка. Звертаючись до галицької періодики, головно газет «Руслан», «Діло», шпальти яких рясніють різножанровими шевченкознавчими матеріалами, натрапляємо на низку цікавих і ґрунтовних промов, виголошених із нагоди роковин Т. Шевченка. Серед багатьох виступів привертають увагу насамперед ті, які акцентують на національно-політичному аспекті Шевченкової творчості. Із цього погляду актуальними були виступи С. Барана, І. Копача, Г. Цеглинського, К. Левицького та ін.

У промові українського громадсько-політичного діяча, публіциста, дійсного члена НТШ Степана Барана, виголошеній на Шевченківському святі у Львові 28 березня 1921 р., стверджено, що доля українського народу тісно пов'язана з долею народного пророка Тараса Шевченка, бо жоден народ світу «не переходив

і не переходить у своїй історії такого тернистого шляху, як український народ, і життя ні одного генія не є такою вірною відбиткою історії свого народу як життя Тараса відносно до історії України» [5, с. 2]. Порівнюючи особисту долю поета з долею українського народу загалом, яка «заповнена необмеженими стражданнями», проявленими політичною, соціальною та особистою неволею, саме Т. Шевченко, на думку С. Барана, просвітив шлях українців до повної свободи і власної незалежної Української держави. Це стало своєрідним «люфтом» для ідеологічного підґрунтя формування української державності, одним з ідейних натхненників якої був С. Баран. У пізнішій публікації «Перші українські державники-соборники» (1947) С. Баран зазначав, що ідея соборництва й незалежності української держави в Галичині наприкінці XIX ст. визрівала насамперед у середовищі галицької гімназійної та студентської молоді, яка орієнтувалася на політологічну студію «Ukraina Irredenta» («Україна уярмлена») (1895) Ю. Бачинського, твори І. Франка, «Кобзар» Т. Шевченка.

21 березня 1907 р. у Львові на Шевченківських вечорницях виголосив промову «В 46 роковини смерті Т. Шевченка» український літературознавець, педагог і громадсько-релігійний діяч Іван Копач. Текст промови вийшов друком у газеті «Руслан» (1907), однак із авторської примітки видно, що спочатку матеріал готувався до публікації у часописі «Діло», однак редактор В. Охримович повідомив І. Копачу, що «з незалежних від нього причин» не може вмістити виступ на шпальтах свого видання. Дещо ображений, І. Копач запевняв, що його промова «і змістом, і формою, [...] і «патріотичним настроєм» зовсім не уступає [...] іншим промовам і статтям» [3, с. 4].

Зміст промови І. Копача має проблемний характер. На початку автор ставить низку питань, пов'язаних зі з'ясуванням культу Т. Шевченка, значенням щорічних Шевченкових свят, та розкриває особливості Шевченкового феномену. Промовець акцентує на основних ознаках, що характеризують Т. Шевченка як людину і поета. Одна з характерних рис, підкреслених ним, та, що Шевченко – це «незвичайне, велике у своїм роді явище», а «великість» його полягає у тому, що він не лукавив і не заретушовував дійсність, писав не задля самолюбства і слави, а мав величезну внутрішню енергію й з притаманною йому внутрішньою свободою чинив спротив насиллю. Інша риса – «небуденний і незвичайний» світогляд поета: «Єго думки і чувства звернені все на річи і явища, що мають ширше і глибше значінє в життю людськім або в життю природи. Іменно ж великий біль і велика радість, власні і чужі, в життю одиниць і життю народів, – то моменти, що найбільше займають і ворущають вражливу душу поета» [3, с. 4]. І ще одна ознака, за словами І. Копача, – це великий поетичний талантизм Т. Шевченка, що становить індивідуальний образ поета, притаманний йому «дар наглядного думання, дар лучення виображінь у наглядні, гамонійно цільні образи, і відповідно до того незвичайну легкість, зручність і влучність гармонійного вислову в бесіді» [3, с. 4]. За приклад І. Копач бере поему «Чернець» та пояснює, що на ній позначився відбиток туги поета за свободою під час заслання, і вона може бути

взірцевою для інших національностей із виразним підкресленням, що її написав «наш Шевченко». Уживання поруч із прізвищем присвійного займенника «наш», на думку І. Копача, символічно доводить національно-політичне значення появи поета: «говорить з гордостю не лише киянин або полтавець, але цілий наш, скільки небудь осьвічений, народ від Карпат по Кавказ, а навіть і за синим морем, в Америці і в Уссурийськм краю над Тихим Океаном на далекій Сибєрії те «наш Шевченко» є с и м в о л о м і к л и ч е м н а ш о ї н а р о д н о ї є д н о с т и і – с и л и (розрядка наша. – О. М.)» [3, с. 4]. Кожна нація має своїх геніїв і героїв, для України «сонцем є Шевченко», – слушно констатує І. Копач.

Над причинами популярності Шевченкової музи замислювався український письменник, громадсько-культурний і політичний діяч Г. Цеглинський, який у промові 1910 р. «В 49 роковини Кобзаря» визначив кілька чинників, що вирізняють творчість Т. Шевченка з-поміж інших письменників. Він розглядав феномен Т. Шевченка в контексті парадигми світового виміру у зв'язку із соціально-політичними перетвореннями, рушійною силою яких було прагнення людства до здобуття національних і соціальних свобод, викристалізованою ідеєю волелюбності. Аналізуючи ідейні засади творчості Т. Шевченка, за словами Г. Цеглинського, поет насамперед виступає «речником вселюдських та світових ідей», у яких закладено прагнення кожного народу до свободи, рівності і вселюдського братерства [6, с. 2]. З огляду на це, Шевченкова поезія концентрує у собі ідеї національні, слов'янолюбні, вселюдські (політичні, релігійні, соціальні, ідеї поступу, просвіти, науки), що беруть витoki зі «всесвітніх ідей природних прав чоловіка» [6, с. 2]. На переконання Г. Цеглинського, така Шевченкова модель організації суспільно-політичного устрою є універсальною і завжди актуальною, тому перевершити її, віднайти щось нове фактично неможливо.

З іншого боку, розширює розуміння популярності поезії Т. Шевченка цілковита гармонія між словом і ділом, між лірикою і реальним життям. Поезія Т. Шевченка – це крик зболеної душі українського народу. Мовлячи про здобутки у різних сферах суспільного життя, спостереження Г. Цеглинського базуються на глибокому розумінні процесів, які відбуваються у сучасному йому світі з урахуванням Шевченкового впливу: «Його слову завдячуємо нинішній поступ: цілий духовий, просвітний, народний, політичний, словом, цілий культурний доробок. Його ім'я стало етичною мірою нашого патризтизму і – нашого інтелекту. Все добре, живе, життєве, поступове стало при нїм – все темне, реакційне, продайне, ренегатське за ним або проти него. Ім'я його ділить нарід на чисте зерно – і посїд» [6, с. 3]. Державотворчі ідеї Т. Шевченка стали поштовхом до відродження України у ХІХ ст., а його твори ширилися на всіх континентах, де залишали свій слід українці.

В огляді питання розвитку національно-культурного життя в Україні у постшевченківський період Г. Цеглинський порівнює умови, які склалися для цього на Великій Україні й у Галичині. Промовець згадав про Валуєвський і Столипінський циркуляри, Емський указ, що придушували українську мову і культуру, викорінювали національний дух. Незважаючи на те що в другій половині

XIX ст. західноукраїнські землі потерпали від чужоземного засилля, усе ж у той час Галичина стала місцем концентрації національно-політичних сил, «заборолюю, народною баштою українського духа і української мисли» [6, с. 3]. Це відбувалося на тлі боротьби за національну ідентичність, відстоювання права українців на національно-територіальну автономію у складі Австрійської держави. Інтереси українців упосліджувалися на всіх рівнях політично-економічного та культурно-освітнього життя, зокрема ставилося питання необхідності зміни законодавства щодо виборів послів до Галицького крайового сейму та забезпечення участі політичної еліти у краєвих та повітових виділах, кадрового забезпечення судової системи, націоналізації шкільної освіти тощо.

Державний і політичний діяч К. Левицький у промові 1903 р., виголошеній у Львові з нагоди 42-х роковин зі дня смерті Т. Шевченка, у стислих висловлюваннях педалював на проблемі витіснення інтересів українського народу з боку угорців та румунів із числа самостійних націй на теренах Австро-Угорської імперії, з одного боку, а з іншого – підневільне становище українців на підросійській Україні унеможливлювало свободу думки та українського слова. Подібно до Гр. Сьогобочного К. Левицький в образі інтелігенції вбачав єдину рушійну силу, яка здатна боронити права українського народу, нести відповідальність за його долю, та пріоритетним завданням – наслідувати Шевченкову ідею – Україна «без холопа і без пана». Бо в кого «живе щирий і непорочний дух», «той стане піднимати убогі верстви суспільні із занепаду та взагалі змагати буде до устрою правно-політичного на основі рівності та спільності справедливих інтересів народних, аби у тім новочаснім великім бою вибороти волю і гаразд для усього українського народу...» [4, с. 1]. У розумінні тогочасних представників інтелектуальної та культурно-просвітньої еліти державотворчі та національно-політичні погляди Т. Шевченка повинні стати каталізатором змін у суспільно-політичних відносинах на всіх роз'єднаних землях України.

Наскільки складно було взаємодіяти галичанам та українцям із підросійської України у спільних змаганнях національного відродження, засвідчують роковини Т. Шевченка 1911 р. У публікації «Шевченкове свято у Львові» («Діло», 1911) повідомляється, що відзначення 50-річчя зі дня смерті поета у Львові відбувалося без делегатів із Наддніпрянської України зі зрозумілих тоді причин: «[...] коли «Кобзаря» конфіскують на рівні з соціалістичними та анархістичними проклямаціями, то й участь в українській національній маніфестації російське правительство готово вважати таким самим злочином, як участь прим.[іром] в анархістичнім конгресі» [1, с. 1]. Натомість галичани мали долучитися до відповідних святкувань у Києві, через що влада заборонила будь-які шевченківські урочистості, вбачаючи у них загрозову силу для Росії. А тим часом у Львові пам'ять Т. Шевченка вшановували масовою вуличною процесією за участю гімназійної молоді та великим концертом у філармонії. У своєму виступі на шевченківському святі К. Левицький пропагував незмінні погляди щодо відродження України на засадах суспільної рівності за рахунок активнішої роботи галичан, чия просвітна діяльність зазнає менших перешкод, аніж українців із Наддніпрянщини. Сенс заповітних слів Т. Шевченка

К. Левицький убачав у боротьбі й праці, «аби освідомленем і піднесенем мас народних добути українсько-руському відродженому народови, як самостійному народови, належне йому становище між народами світу» [1, с. 1–2]. У текст газетної публікації включено й промову В. Щурата про «національну силу поезії Т. Шевченка». У ній літературознавець окреслив історичний шлях боротьби українців за власну державність, наголосивши, що ще в козацьку добу Україна заявила своє право на незалежність, «свій нахил до устрою, опертого на простонародю» з базовою Шевченковою ідеєю боротьби за життя.

Висновки й перспективи подальшого дослідження. Опубліковані промови відомих постатей Галичини, виголошені під час відзначення роковин Т. Шевченка, стали важливим свідченням доби, завдяки яким простежується динаміка змін у розвинутого часного суспільно-політичного устрою та актуалізація й оцінка нарізних проблем у різних сферах життя, пов'язаних головню з питанням державотворення. Із наростанням у світі глобальної політичної кризи у передвоєнний час посол австрійського парламенту, громадсько-політичний діяч Л. Цегельський у промові на шевченківському вечорі з нагоди 52-х роковин від смерті поета висловлював у 1913 р. занепокоєння щодо історичної долі України на тлі світового неспокою. Політик педалював на втраті впливу Османської імперії на Балканах та простежував історичний взаємозв'язок України з Туреччиною, послаблення якої вплине на подальший вектор розвитку подій на українській території: «[...] се тільки початок великої перебудови державного укладу Східної Європи, в котрій-то перебудові залежатиме від самої української нації, від її свідомости, від її зрозуміння обставин і історичного моменту, від її підготовлености та активности, оскільки сама українська нація як активний суб'єкт, а не тільки як об'єкт чужинецьких, реставраційних чи заборчих посягань стане осередним пунктом сеї перебудови» [2, с. 1]. У цьому зв'язку, на переконання Л. Цегельського, українці на порозі грядущих змін подекуди морально не готові виконати Шевченків заповіт «встати кайдани порвати». Розглядаючи особу Т. Шевченка з погляду його геніальності й національно-державницької позиції, політик указує на закорінені у творчості поета базові ідейні основи сприйняття українського політико-державного устрою. Л. Цегельський виокремлює три ключові ідеї. Йдеться про ідею «історичності», з якої витікає ідея «національно-державної незалежності українського народу» та «гуманності й чоловіколюб'я». Цей конгломерат ідей, на переконання Л. Цегельського, підкреслює геніальність Шевченка в здатності відчувати правду, баченні цілісності історичного процесу, можливості створити «вірну та живу концепцію минувшини», а разом «перший і останній з-поміж українських великих істориків, який зміг глянути українськими очима на історію Гетьманщини» й загалом постає «найбільшим національним істориком», «наймогутнішим національним ідеологом» та «одним з найбільших гуманістів усього людства».

У підсумку варто наголосити, що у промовах того часу простежуються чіткі патріотичні акценти, звернення до історичного минулого, релігійності та моральних цінностей, що відображало загальнонаціональні прагнення та суспільні настрої. Наше дослідження підтвердило, що творчість і постать Т. Шевченка слугували не лише культурним орієнтиром, а й важливим ідеологічним інструментом у процесі консолідації української політичної та інтелектуальної еліти. Тому у подальших студіях розгляд промови як соціокультурного феномена уможливить глибше осмислення ролі ораторського слова у збереженні національної пам'яті й формуванні української ідентичності в різні історичні епохи.

ЛІТЕРАТУРА

1. [Б. п.] Шевченкове свято у Львові. Діло. 1911. 11 н. ст. марта (26 ст. ст. лютого). Ч. 55. С. 1–3.
2. В 52-і роковини смерті Кобзаря. Промова посла д-ра Цегельського, виголошена на концерті в честь Т. Шевченка дня 13 с. м. Діло. 1913. 14 н.с. (1 ст. ст.) марта. Ч. 57 (8339). С. 1–2.
3. Копач І. В 46 роковини смерті Т. Шевченка. Руслан. 1907. Ч. 62. 17 (30) марця. С.4; Ч. 63. 18 (31) марця С. 4.
4. Промова д-ра Костя Левицького, виголошена на вечорницях в честь Тараса Шевченка у Львові в році 1903. Діло. 1903. Ч. 53. 6 (19) марта. С. 1.
5. Промова д-ра Степана Барана на Шевченківському святі у Львові 28 марта 1921. *Український вістник*. 1921. № 53. С. 2–3.
6. Цеглинський Г. В 49 роковини Кобзаря (Промова, виголошена на Шевченковім святі у Львові дня 10 марта 1910 р.). Діло. 1910. Ч. 55. 12 марта. С. 2–3.

REFERENCES

1. B. p. (1911) Shevchenkove sviato u Lvovi [The Shevchenko Commemoration in Lviv]. Dilo. 11 n. st. marta (26 st. st. liutoho). N. 55. P. 1–3 [in Ukrainian].
2. (1913). V 52-i rokovyny smerty Kobzaria. Promova posla d-ra Tsehelskoho, vyholoshena na kontserti v chest T. Shevchenka dnia 13 s. m. [On the 52-nd anniversary of the death of the Kobzar. Speech by Deputy Dr. Tsehelskyi, delivered at the concert in honor of T. Shevchenko on the 13-th of this month.] Dilo. 14 n.s. (1 st. st.) marta. N. 57 (8339). P. 1–2 [in Ukrainian].
3. Kopach, I. (1907). V 46 rokovyny smerty T. Shevchenka [On the 46-th anniversary of T. Shevchenko's death]. Ruslan. N.62. 17 (30) martsia. P. 4; N. 63. 18 (31) martsia P. 4 [in Ukrainian].
4. (1903). Promova d-ra Kostia Levytskoho, vyholoshena na vechornytsiakh v chest Tarasa Shevchenka u Lvovi v rotsi 1903 [Speech by Dr. Kostiantyn Levytskyi, delivered at the evening gathering in honor of Taras Shevchenko in Lviv in 1903.]. Dilo. N.53. 6 (19) marta. P.1 [in Ukrainian].
5. (1921). Promova d-ra Stepana Barana na Shevchenkivskomu sviati u Lvovi 28 marta 1921 [Speech by Dr. Stepan Baran at the Shevchenko Celebration in Lviv on March 28, 1921]. Ukrainskyi vistnyk [Ukrainian Herald]. N 53. P. 2–3 [in Ukrainian].
6. Tsehlynskyi, H. (1910). V 49 rokovyny Kobzaria (Promova, vyholoshena na Shevchenkovim sviati u Lvovi dnia 10 marta 1910 r.) [On the 49-th Anniversary of the Kobzar (Speech delivered at the Shevchenko Celebration in Lviv on March 10, 1910).]. Dilo. N.55. 12 marta. P. 2–3 [in Ukrainian].

Стаття надійшла: 12.09.2025

Прийнято: 05.10.2025

Опубліковано: 02.12.2025

